

XVII.

Dr. TÖRÖK ISTVÁN BESZÉDE.

1886. márczius 15-én.

A történelmi multnak tiszteletben tartása, a jelennek cselekvő ereje tartja fenn nemzetünket; biztosítja jövendőnket. Ezen igazság érzetének, tudatának kell összehoznia a hazafias magyar közönséget minden év márczius 15-én. Ezen év emléke újuljon föl szivünben, mert ezer éves multon nyugszik jelenünk. Emlékezzünk arra, hogy ezer év óta alkotja nemzetünk az emberiség történetének kiegészítő részét; hogy vallásos kedélyünk, Európa népeivel együtt, 900 éve talál enyhületet a szeretet istenének oltára előtt; hogy a csekély számú nép, a hatalmas törökökkel szemben, 300 éven át vala a keresztyénség lovagja; hogy a reformáció fölvetelével virágzó nemzeti irodalmat teremtett magának; a külső és belső ellenséggel szemben százszor leveretve, százszor talpra állva védte egy nemes nemzethez illő alkotmányát; hogy példát

adott a világnak az uralkodó iránt való hűségre; és végül hogy a XIX. század ébresztő szellemétől áthatva, lassan, kitartással, öntudatosan rázta le magáról az elavult korszellemnek rabbilinenseit.

Ime ezek a mi nemzeti büszkeségünknek, önérzetünknek, jövőndő fennmaradásunk reményének alapjai, melyeket sem szó, sem irás, sem hatalom meg nem ingathat, míg lesz egyetlen magyar, kinek lelkében az értelem, szívében a hazaszeretet lángja égni fog.

Ime ezek az örökké emlékezetes márczius 15-ének alapkövei. Ki bírná, ki merné széthordani, megsemmisíteni ezeket? Ezekre építettett föl nemzetünk jobbjai által a XIX. század szellemének megfelelő magyar alkotmány, ezen épület koronája márczius 15-ike.

Elfeledni márczius 15-ének szellemét, a legnagyobb véték, megtagadni a legnagyobb bűn! Emlékezzünk hát és legyünk hálásak. Avassuk márczius 15-ikét a hála ünnepévé azok irányában, kik a béke, szabadság és egyetértés nevében varázsolták vissza nemzetünk szívébe a szabadság, alkotmányosság és függetlenség szeretetének hódító erejét. Mindnyájan a magyar nemzet mártyrjai ők. A legnagyobb magyar, gr. Széchenyi István, óriási lelkének épülete a hazáért szenvedett fájdalom miatt omlott össze; gr. Bathány Lajos, az első felelős független magyar miniszterium elnöke, a brutális önkény áldozata lőn; és a magyar függetlenség eszméjének legékebben szóló apostola, lánglelkű szónoka, élő oszlopa, Kossuth Lajos, a keserű száműzetés vidékeiről, az Alpeselek égbe meredő ormain át aggódva szemléli, hogy

imádott hazájának fiai márczius 15-ének szellemében teremtik-e meg a magyar nemzetnek jövő történetét.

Soha egy nemzet sem érlelte meg önmagát oly szépen a szabadságra, mint a magyar. És ebben azon nemzedéknek van legtöbb része, mely az 1848. előtt lefolyt 25 év politikai küzdelmeit végig harcolta. A dicsőség tehát nem egyeseké csupán, hanem azon nemzedéké is, mely példa nélküli fenséges nyugalommal lépésről-lépésre, önzetlenül készítette elé a nemzet politikai és társadalmi átalakítását; azé a nemzedéké is, mely az erőszakkal szemben erőszak s vér nélkül, józan értelme fegyverével, szabadság-szeretettel vivta ki azt a mire oly régen vágyott: függetlenségét!

Midőn e halhatatlan nemzedéknek hálaikkal áldozunk, tanuljuk meg tőle a törhetetlen hazafiságot, az alkotmányos szabadság és nemzeti függetlenség eszméjének örök ápolását; őrizzük meg kebelünkben a magyar nép szebb jövőjébe vetett tántorithatatlan hitet. De egyúttal kötelezzük is magunkat mi, a kik e nemzedék eszméjének örökösei vagyunk, hogy minden évben számon kérjük önmagunktól, vajjon amaz eszmék megvalósításában cselekedtünk e valamit, s legközelebről úgy ünnepeljük a márczius 15-ét, mint ama nemzedék, mely e fényes napnak megteremtője volt? Hadd legyen a hála ünnepe egyúttal a számadás napja is.

Harminczhét évvel ezelőtt, 1849-ben az első felelős hadügyminiszter Mészáros Lázár, a honvédelmi bizottság meghatalmazása alapján az első ünnepélyt rendezte

márczius 15-ikének emlékére. A legénységnek őrmestertől lefelé egy napi ingyen pótdíjat szolgáltatott ki, az alkotmányos szabadság nagy ünnepe emlékeül s illetőleg diszesítéséül. A szabadság kivívóinak, a szabadság oltalmazóinak örömet akart szerezni a honvédelmi bizottság. Nem a polgárság, hanem a honvédek ünnepe volt ez, nem a termekben, hanem a táborokban, hangzott a szabadság dicsőítése. De katonák és polgárok szive egy és ugyanazon érzelem hevétől dobbant meg és gyuladott lángra. Dicső jelennek tudata, boldog jövőnek sejtelve foglalta el a kebleket.

E szép nap elmúlt, hogy még szebbeknek s hogy a vakító fénysugarak eltűnésével, a sötét éjnek adjon helyet. Vérférfyságunk után a gyötrelmek korszaka következett. Benn és künn, itthon és külföldön ketrecbe zárt, vagy üldözött vadként bolyongott a nemzet minden egyes hazafias tagja.

A sötét éjre azonban elkövetkezett a pirosló hajnal, nemzetünk új életének hajnala; a politikai, polgári tevékenységnek napja, ideje. Nyitva áll a tér az 1848-iki eszmék megvalósítására. De még csak hajnalban vagyunk: a reménységnek még csak korlátai előtt állunk, azonban politikai napunknak déli melege hivogatólag édesget keblünkben táplált reményeink tettere készítetnek. Fő tettere hát! Ha ma nem létezik katonai hatóság, mely nemzetünk legdicsőbb napjának ünnepet szenteljen, használjuk föl minden politikai, társadalmi és erkölcsi erőnket az 1848—49-iki szellem fölkeltésére, hogy márczius 15-dikének ünnepén harangok zugása hívja össze

a népet és e nagy napot üdvözlő ágyúdörgések hirdessék a katonának, hogy a magyar alkotmány, a magyar szabadság oltalmazására övezte föl kardját, s hogy minden polgár, minden katona, szive lelke mélyiből az öröm, dicsőség, bánat és gyász által megszentelt szülőföldünk szeretetének ihletett melegével zengje együtt ama magasztos dalt: Isten áldd meg, a magyart! Ez lesz a magyarnak igazi márczius 15-iki ünnepe.

* * *

A magyar népet kiválólag jellemzi az, hogy nemes és elérhető célokat tűz maga elé. A legnagyobb és legszebb küzdelem előestéjén is így kiált föl: Legyen béke, szabadság, egyetértés! Legyen béke, mely a szabadság gyümölcse; legyen szabadság, mely az egyetértés biztosítója; legyen egyetértés, mely békében és háboruban a legnagyobb hatalom. E három fenséges eszmének életre keltésében, fenntartásában öszpontosul a magyar nemzetnek legszebb hivatása. És a nemzet érzi, érti nemes hivatását, mert hisz ennek áldozá ezer éves multját, ennek szenteli jelenét.

Az 1848-ban teremtett új világ a nemzet minden egyes tagját a politikai és társadalmi élet működő tagjává avatta. Százerek helyett milliók cselekvő karja van hivatva nemcsak megvédeni, hanem föl is építeni hazánk szent földének nagyságát. És ez csakis így van jól. A társadalom, a nép összesege az alapja minden hatalomnak, minden nemzeti erőnek. A hadseregek arathatnak diadalokat, veszthetnek csatákat, de a hazáját

hőn szerető nép a szabadságért lelkesedő, felvilágosodott nemzet vesztett csaták után is ott álland örökké, mint a sziklaszál, melyen a zsarnok hatalom árja megtörik. — Igen! a nép egyetemének kell tudnia mi a nemzetnek legdrágább, legszentebb kincse. Az ó-kor és az emberiség egyik legszebb, legeszesebb népe, a görög, isteneinek szentelt ünnepét avatta nemzeti ünnepévé. Testét szellemét itt, együttesen vetélkedve edzé, hogy az istenekhez méltóvá tegye magát s a nemzeti egység nagy eszméjét ébren tartsa.

Az újkor népei eszméknek hódolnak. A szabadság szellemének szenteli a francia jul. 14-ikét; és a magyar, a francziának érzelmre és törekvésre e méltó társa, szintén a szabadság oltára előtt borul le minden év márczius 15-én.

A nemzeti ünnepélyek a nemzetek önérzetét emelik. A nemzeti ünnepek a legnagyobb nemzeti érdekek szolgálatában állanak. S mi a céljok nálunk? Fentartani a hazaszeretet égő lángját, alapot teremteni a házáért folytatott küzdelemben megbénult honfiak életének biztosítására; a nemzet méltóságához illő szobrot emelni a százezrek vére árán megszerzett szabadságnak; és végül megőrizni a magyar nemzet alkotmányának, nemzetiségének szeretetét a nép szívében. Miért? Azért, hogy az új ezredév találjon ezen vérrel, dicsőséggel, gyásszal és áldozatokkal megszentelt földön egy művelt, alkotmányos, a szomszéd népek által nem rettegett, hanem tisztelt, önállósága által a művelt népek között új életre hivatott nemzetet; azért, hogy

a hazaszeretetet válják egyjelentésüvé a függetlenség szeretetével, hogy a mily örök az, oly elévülhetetlen maradjon ez, hogy vágyaink reményeink, szeretetünk és imáink ebben egyesüljenek, ebben emelkedjenek legmagasabb fokra; azért, hogy e magyar hazá legutolsó kunyhójától kezdve föl a felséges királyi palotáig a magyar függetlenséget foglalja imájába mindenki. Ime ez a célja nemzeti ünnepünknek.

És megéri-e a nemzet ezt?! Én érzem, én remélem, hogy megéri. 164 évvel ezelőtt Savoyai Eugen herceg azon jóslatot fejezte ki egy levelében, hogy a Habsburg-dinasztia birodalmának központja és alapja előbb-utóbb Magyarország lesz. Még nem teljesült be a jóslat egészen. De a történelmi fejlődés útját nem akadályozhatja meg olyan zivatar, mely lehetetlenné tenné a magyarnak nemzeti függetlenségét. Bizzunk, reméljünk és cselekedjünk. Az idő int, sürget és biztat is.

Sokáig ünnepelt Kolozsvár egyedül, sokáig dobogott Magyarország szive e kis városban és ime e szent napot ma már az ország legkülömbözőbb pontjain ünneplik. Az ifjuság apraja-nagyja vetélkedve szivja be az 1848-iki eszméket. A nép áhitattal csüng e nagy nap emlékéen; évről-évre erősebben készül, hogy országos törvények által biztosított önállóságát a törvény erejével kivívja.

17 hosszú éven át volt lebilincselve százezrek és milliók mindkét keze. 1867-ben szabadabb mozgást nyert mind a kettő. A politika terén hatalmasan foly a harc azóta. Most a társadalom következik, hogy a

kivivott alapon, kezét fogván a politikával, megvalósítsa a nemzet legszebb ideálját; varázsolja vissza nemzetünk ó- és középkorának, az Árpádok és Hunyadiak korának legféltettebb kincsét, függetlenségét. És a nemzet kivívja ezt, mert biztos ösztöne és öntudata ismét azon eszmékben keresi ujjászületésének talaját, melyről egyszer már talpra állott s megmutatta a világnak, hogy ismeri az utat, melyen a művelt, alkotmányos és önálló nemzetek sorába emelkedhetik. Kivívja, mert a minden téren tevékenységre buzdult nemzet ismét talált egy új fegyvert, melylyel vérző sebek, dúló csaták, százezrek jajjai nélkül győz, s diadalmenetét egykoron nem lefegyverzett, nem a legyőzetés miatt elesüggedt foglyok kísérendik, hanem a hazájoknak, nemzetöknek, édes anyanyelvöknek testben-lélekben visszaadott, visszaszerzett magyar honfiak. Kivívja, mert oly hadjáratra indul, melyet igazán az egész nemzet folytat, melyet elkezdve az iskolás gyermektől a megöszült öregekig mindenki folytat. Kivívja mert kebeléből egy halkan csergedező patak fakadt, mely a legszebb erénynek, a hazafias áldozatkészségnek legkisebb forrását is magába veszi, hogy nagy folyammá dagadva, a nemzet életének biztosítására nagy hajókon hordozza szét a hazaszeretetnek és miveltségnek kincseit. E fegyver, e hadjárat, e nagy folyammá dagadó patak az Erdélyrészi Közmívelődési Egyesület.

A béke, szabadság és egyetértés nevében jött létre. Azt akarja, hogy a ki magyar, legyen magyar! Segítsük hát, hogy akaratát megvalósíthassa. Áldozzunk,

mert midőn ezt cselekedjünk az 1848—49-iki eszmék szellemében cselekedjünk.

A bizalmatlanság, a közönyösség mocsarába dobjunk mindennap egy követ, hadd száradjon ki s bűzhödt párája ne mételyezze tovább a hazafiság tiszta légkörét. Áldozzunk, cselekedjünk hazafiasan, mert így minden évben önérettel gyűlhetünk össze, a hála ünnepe, a számadás napján, márczius 15-én.

: Legyen béke, szabadság és egyetértés!